

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертаційну роботу Желізко Юлії Михайлівни
«Контроль за переміщенням товарів (технологій) подвійного
використання», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора
філософії в галузі знань 07 Управління та адміністрування за
спеціальністю 071 Облік і оподаткування**

Відгук підготовлено за результатами детального ознайомлення з дисертаційною роботою, авторефератом, науковими публікаціями здобувачки та матеріалами, що підтверджують практичну апробацію результатів.

Актуальність теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами

Україна є активним учасником міжнародних режимів експортного контролю та водночас – державою, що перебуває в умовах повномасштабної війни. У таких умовах особливого значення набувають питання запобігання неконтрольованому переміщенню товарів (технологій) подвійного використання, які можуть бути використані для створення зброї, посилення військового потенціалу агресора, терористичних та екстремістських організацій.

Актуальність дисертації посилюється необхідністю гармонізації законодавства України із правом ЄС у сфері експортного контролю; зміцнення інституційної спроможності органів державної влади й суб'єктів підприємництва в частині дотримання режимів контролю за товарами (технологіями) подвійного використання; формування сучасних інструментів корпоративного контролю, комплаєнсу й управління ризиками при трансфері чутливих технологій.

Зв'язок роботи з науковими програмами підтверджується її виконанням у межах держбюджетної роботи Центральноукраїнського національного технічного університету за темою: «Методологія та організація обліку, аналізу і

контролю в галузях економіки» (номер державної реєстрації № 0122U201153), де здобувачка забезпечила розробку теоретичних і методичних положень контролю за переміщенням товарів (технологій) подвійного використання та їх впровадження в діяльність суб'єктів підприємництва.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

У дисертації послідовно та коректно застосовано широкий набір загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема, методи історичного аналізу використано для відтворення еволюції експортного контролю у світі; системний та порівняльний підходи – для аналізу моделей контролю в ЄС, США та Україні; економіко-статистичні та економетричні методи – для кількісної оцінки впливу факторів на ефективність контролю та поведінку підприємств.

Висновки логічно впливають із проведеного аналізу, чітко співвідносяться з метою та завданнями дослідження, не суперечать один одному, а рекомендації мають практичну спрямованість. Особливо позитивно слід відзначити структурованість викладу матеріалу, наявність графічних схем, таблиць, економетричних моделей, що полегшує сприйняття складних категорій та процедур контролю.

Наукова новизна

Ключові положення наукової новизни дисертаційного дослідження, що виносяться на захист і спрямовані на розв'язання актуальної проблеми підвищення ефективності контролю за переміщенням товарів (технологій) подвійного використання, полягають у наступному.

Головний науковий результат роботи полягає в обґрунтуванні інтегрального підходу до розгляду контролю за переміщенням товарів (технологій) подвійного використання як багаторівневої системи, у межах якої узгоджено взаємодію міжнародних режимів експортного контролю,

національних органів державної влади та внутрішніх систем підприємств. У цьому контексті дисертанткою уточнено та поглиблено категоріальний апарат дослідження, зокрема конкретизовано зміст понять «контроль за переміщенням товарів (технологій) подвійного використання», «експортний контроль у підприємстві», «внутрішня система контролю за товарами (технологіями) подвійного використання», що забезпечує більш чітке термінологічне підґрунтя для подальших наукових і практичних розробок.

Розвинуто авторський підхід до класифікації методів реалізації контролю за товарами (технологіями) подвійного використання, який систематизує їх за рівнями здійснення, суб'єктами, інструментами впливу та характером інформаційного забезпечення, що дозволяє комплексно оцінювати інструментарій контролю в різних інституційних умовах. Важливим здобутком є розроблення механізму залучення фінансових установ до системи контролю за переміщенням товарів (технологій) подвійного використання на основі вбудованих процедур фінансового моніторингу, оцінювання ризиковості операцій та ризик-орієнтованого підходу до клієнтів, які працюють із чутливими товарами, що розширює можливості виявлення ризикових транзакцій поза суто митними та дозвільними процедурами.

Окремо сформовано концептуальні підходи до створення спеціалізованого державного інституту з координації політики у сфері контролю за озброєннями та товарами (технологіями) подвійного використання, визначено його місце у системі органів державної влади та функціональне призначення. Сукупність отриманих результатів засвідчує високий рівень наукової самостійності здобувачки та її здатність поєднувати теоретичні узагальнення з відповіддю на практичні виклики у сфері експортного контролю.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що окремі наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних

пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення системи контролю за переміщенням товарів (технологій) подвійного використання. Розроблені авторкою підходи можуть бути безпосередньо використані центральними органами виконавчої влади під час оновлення підзаконних нормативно-правових актів у сфері експортного контролю, митного оформлення та фінансового моніторингу операцій із ТПВ, зокрема для посилення ризик-орієнтованих механізмів і узгодження їх із міжнародними стандартами.

Запропоновані у дисертації методичні підходи до побудови внутрішніх систем контролю за ТПВ можуть впроваджуватися на підприємствах – розробниках, виробниках, експортерах, імпортерах ТПВ, а також у логістичних операторах і фінансових установах, що супроводжують відповідні операції. Вони дають змогу формалізувати процедури ідентифікації чутливих товарів, організувати комплаєнс-процедури та «червоні прапорці» для виявлення ризикових контрагентів і транзакцій.

Важливим напрямом практичного застосування одержаних результатів є також освітня сфера: окремі положення, моделі та інструменти, запропоновані в дисертації, можуть бути використані у навчальному процесі за економічними й правовими спеціальностями під час викладання дисциплін із контролю, аудиту, економічної безпеки, зовнішньоекономічної діяльності та комплаєнсу, а також при розробленні відповідних навчально-методичних матеріалів. Наявність актів упровадження та довідок з боку державних органів, підприємств і закладів вищої освіти, на які посилається авторка, додатково підтверджує прикладну значущість і затребуваність результатів проведеного дослідження.

Опубліковані праці

За результатами дисертаційного дослідження підготовлено 17 наукових публікацій, зокрема статті у фахових виданнях, що входять до переліку МОН України, публікації в іноземних виданнях та матеріали конференцій. Структура

публікацій відображає логіку дисертації, ключові положення наукової новизни та практичні рекомендації.

Окремі дискусійні питання і зауваження

Незважаючи на загалом високий науковий рівень дисертаційної роботи, вважаємо за доцільне зупинитися детальніше на низці аспектів, які, на наш погляд, можуть бути додатково уточнені, конкретизовані або розвинуті в подальших дослідженнях здобувачки.

У дисертації запропоновано багаторівневу аналітичну модель оцінювання ефективності контролю за переміщенням ТПВ, що є значним науковим здобутком. Водночас складна структура моделі з численними факторами на різних рівнях потребує більшої прозорості. Доцільним видається систематизувати інформацію про головні та нестабільні фактори економетричного аналізу, додавши таблицю або розділ із характеристиками змінних, коефіцієнтів та якості моделі. Слід також описати тести й критерії для корекції моделей та їхній вплив на висновки щодо важливих факторів у контролі ефективності.

Перший розділ дисертаційного дослідження охоплює важливі аспекти історії, теорії та методології, що допомагають систематизувати знання про експортний контроль, міжнародні режими нерозповсюдження та підходи до контролю за переміщенням ТПВ. Разом із тим, місцями зустрічається дублювання матеріалу, вже висвітленого у вступі та анотації. З огляду на наукову цінність дослідження, варто скоротити теоретичну частину, стисло подаючи загальновідомі положення. Вивільнений обсяг можна було б спрямувати на розширення аналізу прикладної частини: детального аналізу отриманих емпіричних результатів, оцінки практичного застосування запропонованих методів на конкретних підприємствах або в органах влади, а також поглибленого розгляду управлінських наслідків виявлених закономірностей для різних секторальних груп.

Запропоноване створення Державного агентства з питань оборонно-військового комплексу (ДАОВК) як єдиного центру у сфері товарів (технологій) подвійного використання є цікавим і сміливим рішенням. Водночас у роботі майже не представлено аналіз можливих ризиків дублювання функцій із вже існуючими органами (МЗС, Мінекономіки, СБУ тощо) та не окреслено потенційні джерела фінансування й кадрового забезпечення такого органу.

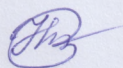
Загальний висновок

Дисертаційна робота Желізко Юлії Михайлівни є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, яке вагомо доповнює теорію та практику контролю за переміщенням товарів (технологій) подвійного використання.

Робота відповідає вимогам чинних нормативних документів щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. З огляду на актуальність тематики, належний рівень теоретико-методологічного опрацювання проблематики, наукову новизну та практичну значущість вважаю, що Желізко Юлія Михайлівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

Рецензент:

Кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту,
обліку та оподаткування

Галина НАЗАРОВА

Підпис Галини Назарової затверджую,
проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків
Центральноукраїнського національного
технічного університету

Андрій ТИХИЙ